

СТУДЕНТСКА ВИЗИЈА БУДУЋНОСТИ

Апстракт У циљу истраживања футуролошке димензије образовања учитеља на Педагошком факултету у Јагодини, извршено је испитивање студената, смер – професор разредне наставе, с намером да се добије студентска визија будућности образовања учитеља. Испитаници су анонимно одговорили на постављена питања. Резултати показују да су испитаници одговорили веома разноврсно, веома оригинално и занимљиво. Будућност схватају као повелику непознаницу и неизвесност. Па ипак, они су усмерени на планирање активности које воде ка будућности и наглашавају своју улогу у стварању будућности. Сматрају да наставник треба да буде пример својим ученицима, треба да буде идеал и узор кога следе. У предвиђању свог рада амбициозни су и очекују промене. А у разматрању особина личности наставника, истичу традиционалне вредности. Посебно истичу да ће техника и образовна технологија утицати на промене у организацији васпитно-образовног рада и на улогу наставника. То ће се одразити и на емоционални однос према деци. Сматрају да ће односи с децом захваљујући техници и технологији бити “хладни”.

Кључне речи: студенти, будућност, учитељ, школа, васпитање, образовање

THE FUTURE IN STUDENTS' VISION

Abstract Aimed at investigating the futuristic dimension of pre-service teacher training at Teacher Training College in Jagodina, the students preparing for class teaching were examined with the intention to gain insight into their vision of teacher training in the future. The respondents filled in a questionnaire anonymously. The results revealed a variety of different, original and interesting answers. The students see the future as the great unknown and uncertainty. Nevertheless, they are orientated towards planning their activities leading to the future and point out that they see great possibilities for creating their future. They hold that the teacher should set an example to students, be an ideal and model for students to follow. In anticipating their future work they show ambition and expect changes. When considering personal characteristics of the teacher they point out traditional values. Especially stressed was the students' expectation related to the impact of educational technology on the changes in the teaching process organization and the role of the teacher. They expect that these changes will be at the expense of emotional relations with children. Although they are aware that love for children is necessary, they fear that teacher-students relations will become “cold” due to overuse of modern technology.

Keywords: students, the future, teacher, school, education.

Ко има омладину-има будућност
Ко има будућност – има омладину
Ернест Блох

Увод

У анализама и прогнозама о будућности човека и друштва, будућност васпитно-образовне делатности заузима врло значајно место. Међутим, стручњаци из те области се, у мањој мери него остали, баве тим питањима. Очигледно је да има врло мало футуролошко-педагошких истраживања јер је педагогија усмерена на интервал од прошлости ка садашњости, а не од садашњости ка будућности. Да би се то изменило, нужна су истраживања и разматрања са више аспеката.

Имајући у виду да је омладина потенцијал за будућност, а савремени свет увелико улаже у омладину бринући за будућност – сматрали смо да је значајно истражити – **студентску визију будућности**.

Суочени са сложеностију савременог живота и друштва у коме живе и делују, оформивши визије своје будућности, млади људи се све чешће појављују као субјекти промена. С обзиром на то да су млади покретачка снага друштва, које је у транзицији, неминовно је да нешто старо мењају, а нешто ново обезбеђују те осмишљавају будућност. Очигледно је да они све више показују способност, заинтересованост и спремност да затечени свет мењају и свесно усмеравају у правцу потпуније човекове еманципације. Млади све више теже за превазилажењем конзервативног. Они савладавају препреке и стижу до савременог. И тако су окренути будућности, која треба да буде примеренија људским потребама.

Будући да ће студенти који се образују на педагошким факултетима бити **значајни носиоци васпитања и образовања у будућности**, очекује се да имају визију делатности којом ће се бавити, као и да су заинтересовани за будућност, за себе, свој живот, стваралаштво и егзистенцију. Нема сумње да се будућност друштва у великој мери темељи на достигнућима васпитања и образовања

С обзиром на то да млад човек има велику енергију, он хоће да буде активни, креативни део света; у коме јесте данас и у коме ће бити сутра, у будућности. Он жели да ствара, да делује у друштвеном систему, па ако треба – и да га мења. “Данас можда више него икада млади показују велики смисао за ново, за слично и различито у жељи да на свим плановима остваре потребу за сједињавањем научно-технолошке револуције и хуманистичког напретка.” (Младеновић, 1988, 618) Дакле, омладина жели промене и спремна

је за ново. А ново је условљено развојем науке, технике и технологије, те налаже већи квалитет и квантитет знања.

Да би се обезбедило потребно знање, треба учити. Будући да је “учење дјететова најприроднија потреба, ако школа ову потребу задовољи на природан начин, уз поштовање највиших хуманих принципа цивилизације, не треба да брине за своју будућност”. (Сузић, 2005, 22) Познато је да је циљ коме тежи друштво (и нуди услове за постизање тог циља) већи квалитет и квантитет знања, а постиже се институционалним и ванинституционалним образовањем.

Визија будућности

Имајући све то у виду, организовали смо испитивање на тему “Моја визија будућности”. Испитаници су били студенти прве године Педагошког факултета у Јагодини. У узорку је било 107 испитаника. Претходно смо утврдили да су студенти мотивисани за учитељски позив те се очекује да су подстакнути да размишљају о будућем позиву, из чега произилази и њихова визија будућности.

Поставили смо им питања:

- Шта је будућност?
- Шта ће бити у глобалној будућности?
- Шта ће бити у твојој будућности?
- Колике су твоје могућности у стварању будућности?
- Које су особине личности у будућности битне за учитеља-васпитача?
- Како замишљаш свој рад у будућности?
- Какав ће бити емоционални однос учитеља-васпитача према деци у будућности?

–

Ради што веће искрености, студенти су (на ова питања) одговорили анонимно. Претпоставили смо да млади имају визију будућности која је заснована на имагинацији која је специфична, обојена идолима, идеалима...

Будући да су се студенти определили за професију учитеља, нужно је да (током студирања) добију добру основу за будуће учење. Јер, за успешан васпитно-образовни рад, неопходно је трајно континуирано стицање знања. “Пошто једном стечено образовање не може бити доживотно довољно и пошто оно временом доста губи од првобитне вредности, неопходно је да се школско образовање постави као основа за доживотно учење. Значи, највећу пажњу треба посветити мисаоном развоју, усвајању најважнијих принципа и савлађивању начина учења.” (Вилотијевић, Газивода, 1998, 12) Дакле,

наставник мора стално да учи да би могао да учи друге и да би се ослободио застарелих знања јер ново потискује старо или се, пак, допуњују.

Шта је будућност и шта ће бити у будућности?

Одговори на ово питање су веома разуђени. Већина веома опрезно и трезвено размишља о будућности. То се види из податка да је 92% одговорило да је будућност ишчекивање, нешто неизвесно, што ће се тек десити. Једни тврде да је то боље сутра, други да нико не зна шта ће се десити у будућности, већ можемо само имати претпоставке, а трећи да ће у будућности бити тешка друштвена и економска криза, да долази тешко време и за живот и за образовање.

На основу ових одговора, може се констатовати да су испитаници свесни стварног стања, да индивидуално и специфично размишљају, па и закључују; а при том се надају и прижељкују прогрес.

Карактеристични одговори су да ће се у будућности догодити интензивне промене на пољу науке и технике.

Ево типичних одговора у вези с тим:

“Односи међу људима ће захладнети и људи ће бити робови компјутера и научних достигнућа.”

“Оно што следи (бар се надам) је нешто боље од овог данас. Надам се реформама у школству, стипендирању добрих ђака које не иде преко везе, бољим платама и квалитетнијим међуљудским односима.”

“Очекујем бољи животни стандард, довољно радних места, да свако ради у својој струци.”

“У будућности очекујем више могућности за остварење личних и општедруштвених циљева, боље услове за образовање и рад и боље радне резултате.”

Један број студената (15%) очекује бољи животни стандард, затим (13%) очекује развој технике, а кризу очекује (1%), више радних места (1%), а 70% испитаника није одговорило на ово питање.

Очигледно је да је већина студената у недоумици, и будућност види као неизвесну. То може бити веома подстицајно за “борбу”, бољи рад и већу енергичност у планирању и остваривању жеља. Велики број испитаника (60%) није се изјаснио шта ће бити у њиховој будућности, а мањи број (40%) амбициозно планира своју будућност, жели да заврши факултет и да нађе посао.

Занимљива су размишљања неколицине испитаника који тврде да је будућност у млађим генерацијама. А кад је у питању образовање, сматрају да ће бити великих промена, напредовања у примени технике и образовне технологије, те да ће учитељева улога бити знатно мања.

Ево неколико посебно занимљивих тврдњи:

“Ја мислим од данас до сутра и никад не гледам унапред јер не волим да размишљајем о томе шта ће бити. Идем на факултет, радим, учим, борим се, а шта ће се десити већ сутра, то је нешто неизвесно, можда се колико сутра и не пробудим.”

“Како је рекао велики писац Достојејски, будућност је непредвидљива и тајанствена, тако да није мудро разглабати конкретно јер би се то граничило са спортском прогнозом.”

“Будућност је време, надам се, много боље него што је сад, које тек предстоји и које ће у најбољем светлу оцртати наше животе и усмерити нас ка правом циљу и остварењу среће. У будућности ћемо живети много срећније и задовољније.”

“Што се мене тиче, трудићу се да у блиској будућности будем добар учитељ и узор деци, примерна супруга и брижна мајка.”

“Будућност ће бити хладна, окреће се све више материјализму, електроници... Компјутери ће још мало заменити учитеље јер је телевизор одавно заменио књиге. Материјализам је одавно угушио духовни ужитак, тако да је мене помало страх такве будућности.”

“Страхујем за свој живот у будућности. Волела бих да завршим факултет и отпутујем негде далеко јер је наше друштво, образовање, култура, политика и све остало постало јако чудно.”

Дакле, испитаници су свесни потешкоћа, неизвесности и неминовности промена. Јасно је да међу испитаницима има и оптимиста и песимиста, као и оних који су брижни и оних који маштају, планирају и замишљају угодан и лагодан живот. Занимљиво је да су им интелектуалне амбиције мале. Већина не мисли на даље учење, усавршавање, продубљивање знања.

Однос према будућности

С обзиром на то како се односе према будућности, студенти су се изјаснили да су оптимисти (70%) и песимисти (30%). Будући да “нада умире последња”, то је мотивација за борбу, ишчекивање и планирање акција и циљева, присутна и код оптимиста и код песимиста. У вези с тим, код оптимиста је већа нада за успех у животу, а код песимиста већа забринутост и то се одражава одсуством циља. Кад је у питању далекосежни циљ издвајају се три групе испитаника:

- они који имају јасан циљ и планирају акције које их воде том циљу;
- они који немају циљ, живе спонтано, стихично и очекују да се нешто деси;
- они који свесно затварају очи, “беже” од будућности, не желе сусрет са проблемима.

Први су, на сву срећу најбројнији и показују озбиљност и одговорност у извршавању радних и животних обавеза. Као такви, треба да делују примером и да подстичу остале. Њихов однос према будућности, вера у боље сутра може бити охрабрење за њихове колеге песимисте.

Вера у моћ стварања будућности?

Студенти су свесни друштвено-политичке, па и укупне економске ситуације у друштву. Знају да остваривање њихових жеља и циљева не зависи само од њих, већ од више фактора. Постоје препреке које не дозвољавају да човек чини оно што планира и жели. Те сметње могу бити различите природе (групе моћника или моћни појединци, друштвене прилике, стандард...).

Испитаници су углавном свесни своје улоге и могућности у стварању будућности. Да су могућности младих људи, њихове генерације у стварању будућности велике сматра 42%, средње сматра 18% и мале сматра 40% испитаника. Оно верују у то да могу да креирају другачију, односно будућност какву желе.

Занимљиви су следећи одговори јер опет у себи истовремено садрже и веру и сумњу. Ако је нешто типично онда је то да се у свим одговорима јавља експлиците или имплиците критика садашњости, односно незадовољство постојећим стањем.

“Свако од нас има прилику да учествује у стварању будућности, али ако је конкретно о мени реч, мислим да не бих нешто битно променила. Данас су рад, труд, велика залагања и таленат далеко иза неких других “врлина” данашњице (новац, моћ, политичке везе и утицај на све па и на културу.”

“Свако гради своју будућност. Могућности су велике, треба их поштедно искористити.”

“Свако ко има визију своје будућности, може је остварити трудом.”
“Могућности су мале, зато што је све више просветних радника, а деце је све мање.”

Особине личности наставника , васпитача у будућности

Када су у питању особине личности наставника, најчешће се помињу: *толеранција, љубав према деци, поштење, креативност, стрпљење, строгост, одговорност, стручност, објективност, међусобно поверење и разумевање, поштовање...*

По мишљењу већине испитаника, наставник треба да буде пример својим ученицима, треба да им буде узор који следе. У том смислу заниљиви су следећи искази:

“Битне особине наставника будућности су да буде одговоран, стручан у својој професији, да има ауторитет како би га деца поштовала и уважавала, али мора и да буде толерантан како би могао да разуме децу и да им помаже.”

“Битно је да се васпитачи у предстојећем периоду све више образују и усавршавају јер сматрам да ће им то бити најнеопходније. Такође мислим да васпитачи треба све више да обрате пажњу на васпитавање деце и младих, да буду информисани о збивањима у друштву те да буду толерантнији.”

Ови одговори илуструју да студенти веома промишљено и свестрано посматрају наставника – васпитача у будућности, при чему имају у виду првенствено личне особине и професионалне одлике. Будући да је реч о студентима прве године овакви ставови нам уливају веру да млади који се спремају за наставнички позив имају већ изграђене системе вредности у односу на њихову будућу професију.

Како студенти замишљају свој рад у будућности?

Уважавајући рад као егзистенцијалну потребу, неопходност и вредност, сматрамо да је ово питање веома битно. Одговори које су студенти дали показатељ су њихове свести о значају рада и мотивације за рад.

Ево најтипичнијих одговора:

“Свој рад замишљам као рад који ће користити деци и друштву уопште.”

“Мој рад замишљам у демократској атмосфери уз међусобно допуњавање и заједничку активност.”

“Волела бих да помажем деци, да их лепо васпитавам и образујем, да будем коректна, тачна и једнака према свима.”

“Свој рад замишљам као успешан рад са децом у коме ће бити заступљена активна настава.”

“Себе замишљам као напредног, успешног, савесног, способног радника у ресору министарства образовања и културе.”

Дакле, одговори су усмерени највише на професионалност, односно постизање васпитно-образовних циљева и задатака. То је веома похвално, јер је значајно да на самом почетку студирања будући учитељи – васпитачи стекну знања и развију свест о значају васпитања и образовања како за појединца, тако и за друштво.

Однос будућних учитеља и деце - емоционална компонента

У размишљању о особинама личности учитеља - васпитача у будућности, испитаници с правом истичу утицај савремене технике и образовне технологије, при чему претпостављају да ће доћи до великих промена - прогреса. Неминовно је да то утиче и на деперсонализацију процеса васпитања и образовања, односно на промњену комуникацију и односе међу васпитачима и васпитаницима. По њиховој процени, техника ће увелико замењивати учитеља, па ће његов однос са децом бити “хладан”.

Без обзира на то **испитаници су јединствени у схватању да учитељи морају волети децу и посао**. Јер, ако се посао воли, може се очекивати успех у раду, а то је разлог за задовољство и самим собом и послом који се обавља.

Следећи одговори приказују битне ставове студената:

“Сваки учитељ мора бити човек, мора пре свега волети децу. Он треба да се труди да им помогне у свему и да их разуме. Треба да им буде друг а самим тим и васпитач.”

“Тај однос треба да буде као и према својој деци.”

“Емоционални однос би требало да буде онакав какав би требало да буде и данас, а у већини случајева није. Деца су данас преплашена од својих учитеља, више знања доносе од куће, него из школе. Тешко деци приучених родитеља који једва знају да пишу.”

“Захваљујући техници, емоционални однос на релацији учитељ–ученик биће увелико угрожен. Учитељ ће бити строго професионалан без много емоција.”

Закључци

Узимајући у обзир одговоре студената **о њиховој визији будућности**, можемо извести извесне закључке, уз ограду да би једно свеобухватније истраживање свакако дало комплетнију и поузданију слику о томе како млади, будући учитељи и васпитачи виде свој позив у будућности, сопствену будућност и своје могућности да ту будућност креирају :

Визија будућности је значајна за све људе који желе да целовито сагледавају и осмишљавају свој живот. Зато људи повезују три основне временске димензије свога постојања: прошлост, садашњост и будућност.

То је посебно значајно код младих генерација јер те генерације имају потребу и могућност да у складу са својом визијом будућности организују свој живот: образовање, запошљавање, ступање у брак и развој породице...

То поготово важи за студентску популацију јер студенти очекују да после завршетка студија почну да остварују најзначајније циљеве свога живота.

Ове опште констатације имају своју потврду и у емпиријском истраживању студентске визије будућности које смо спровели на Педагошком факултету у Јагодини, почетком 2008. године.

Основни резултати тог истраживања показују да већина студената разумно, трезвено и опрезно поима шта је будућност за људе уопште, те и шта они могу очекивати од своје будућности. Већина сматра да је нормално очекивати у будућности прогрес, што значи бољи живот, али да је за то потребно одговарајуће ангажовање људи (индивидуално, групно). То значи да *студенти разложно указују на то да прогрес у будућности зависи првенствено од људског фактора.*

На основу одговора студената – испитаника, битно је истаћи да студенти имају разноврстан однос према будућности, а првенствено следећи: 1) плански, 2) стихијски, 3) “бежање од будућности”. Већина студената има, бар у основи, плански однос према будућности, што је истовремено и пожељно и значајно.

Веома је значајно и то што студенти уочавају да њихова будућност зависи истовремено и од њих самих (њихове активности) и од друштва у којем живе (друштвеног система, економског стања, прогресивног развоја друштва...).

Сагледавање своје будућности студенти су разложно повезали с обављањем своје професије. У вези с тим истакли су веома значајне особине личности учитеља – васпитача у будућности. Ти одговори показују да студенти поприлично целовито и свестрано сагледавају лик учитеља, стављајући при том акценат на његову хуманистичку оријентацију.

Студенти су се изјаснили и о томе како замишљају свој рад у будућој професији. Већина високо вреднује људски рад уопште те и рад просветних радника. Значајно је и то што посебно уважавају значај не само стручности, него и мотивације за рад.

Студенти – испитаници веома добро уочавају да ће у будућности све већи значај имати људско знање, наука, техника и технологија, те да постоји опасност од превелике **технологизације** образовања и васпитања у будућности. Самим тим јавља се опасност да се смањи неопходан и изузетно значајан однос будућних учитеља према ученицима. У вези с тим, студенти разложно истичу да је за њихов будући позив неопходна љубав према деци и своме послу,

Литература

- Ациган, Ј. (1988): *Развој и опште тенденције образовања учитеља у прошлости, данас и будућности*, Педагошка стварност 7-8, Нови Сад
- Будућност и образовање* (зборник)(1988): уредник Марица Ивић, ИГРО, Београд
- Вилотијевић, М. и Газивода П. (1998): *Неопходност промена у образовању*, Наша основна школа будућности, Београд
- Каменов, Е.(2002): *Предшколска педагогија*, Завод за уџбенике и наставна средства Београд
- Милутиновић, Ј. (2008): *Футуролошка димензија циљева образовања и учења*, “Педагогија”, бр. 1 Београд
- Младеновић, Б. З.(1988): *Млади између прошлости и будућности*, “Педагошка стварност” 9 - 10, Нови Сад
- Образовање за будућност* (зборник)(1994):, приредила Г. Зиндовић-Вукадиновић, Педагошко друштво Србије, Београд
- Станимировић Б. и Дедић Ђ. (1998): *Васпитање на прагу трећег миленијума*, Учитељски факултет, Врање
- Станимировић, Б.(1998): *Школа будућности*, Учитељски факултет, Врање
- Сузић, Н.(2005): *Педагогија за XXI вијек*, ТТ-Центар, Бањалука
- Сузић,Н.(2003): *Особине наставника и однос ученика према настави*, треће издање, ТТ-Центар, Бањалука